

Staatsexamen VWO
2021

tijdvak 1
maandag 17 mei
09.00 – 10.00 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

**Voor dit examen zijn maximaal 30 punten te behalen;
het examen bestaat uit 30 meerkeuzevragen.**

Geef het antwoord op meerkeuzevragen in duidelijke hoofdletters.

Openbaar Ministerie deelde ten onrechte straffen uit

Bij deze opgaven hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De volgende opgaven gaan over de rol van het Openbaar Ministerie bij de vervolging van verdachten.

Officieren van Justitie kunnen sinds 2008 – zonder dat er nog een rechter aan te pas komt – straffen uitdelen voor overtredingen en misdrijven waar een maximale celstraf van zes jaar voor staat. De ervaringen met deze afdoening zijn wisselend.

- 1p 1 Welk dilemma van de rechtsstaat komt in tekst 1 naar voren?
- A** De bescherming van de privacy tegenover de doelmatigheid van het handelen van de overheid.
 - B** De doelmatigheid van het handelen van de overheid tegenover de eenheid van recht.
 - C** De vrijheid van de burger tegenover de doelmatigheid van het handelen van de overheid.
 - D** Een vrije samenleving tegenover de vrijheid van de burgers.

Het Nederlandse rechtssysteem en het Amerikaanse rechtssysteem hebben overeenkomsten en verschillen.

- 1p 2 Welke van de volgende stelling(en) is of zijn juist?
- I De strafbeschikking van het OM is vergelijkbaar met het Amerikaanse “three strikes and you’re out” (na drie kleine vergrijpen volgt een lange gevangenisstraf).
 - II De strafbeschikking van het OM is vergelijkbaar met de Amerikaanse “plea bargaining” (in ruil voor schuld bekennen is de strafeis betrekkelijk laag).
 - III De strafbeschikking van het OM is een schuldverklaring, een transactie is de afkoop van vervolging.
- A** Stelling I is juist, stellingen II en III zijn onjuist.
 - B** Stellingen I en II zijn juist; stelling III is onjuist.
 - C** Stellingen I en III zijn juist, stelling II is onjuist.
 - D** Stellingen II en III zijn juist, stelling I is onjuist.
 - E** Stelling III is juist, stellingen I en II zijn onjuist.

Artikel 17 van de Grondwet luidt: "Niemand kan tegen zijn wil worden afgehouden van de rechten die de wet hem toekent."

In onze rechtsstaat mag niemand je tegenhouden als je naar de rechter wilt. Als je denkt dat er iets is gebeurd dat niet mag, dan kun je naar de rechter gaan. De rechter geeft je dan gelijk of ongelijk. In de wet staat naar welke rechter je dan moet gaan.

We verdelen de grondrechten onder in sociale en klassieke grondrechten en in vrijheidsrechten, gelijkheidsrechten en politieke rechten.

1p 3 Wat voor soort recht is artikel 17 van de Grondwet?

- A** Een sociaal grondrecht en een vrijheidsrecht.
- B** Een sociaal grondrecht en een gelijkheidsrecht.
- C** Een klassiek grondrecht en een gelijkheidsrecht.
- D** Een klassiek grondrecht en een politiek recht.

Volgens de leer van de Trias Politica houden de uitvoerende, de rechtspreekende en de wetgevende macht elkaar in evenwicht. Dat doen zij door in de gaten te houden of de andere machten zich aan de wet houden. Zo nodig kunnen zij elkaar corrigeren. Hieronder staan drie voorbeelden waarbij de ene macht de andere macht corrigeert.

1p 4 In welke van deze drie voorbeelden corrigeert de wetgevende macht de uitvoerende macht?

- I Gedeputeerde Staten geven aan Provinciale Staten opdracht de milieubelasting te verhogen.
 - II De gemeenteraad geeft de wethouders opdracht alle koffieshops in de gemeente te sluiten.
 - III De Tweede Kamer verandert de wet: rechters moeten een minimumstraf opleggen voor joyriding.
- A** Voorbeeld I is juist; de voorbeelden II en III zijn onjuist.
 - B** Voorbeeld II is juist; de voorbeelden I en III zijn onjuist.
 - C** Voorbeeld III is juist, de voorbeelden I en II zijn onjuist.
 - D** De voorbeelden II en III zijn juist, voorbeeld I is onjuist.
 - E** De voorbeelden I en III zijn juist, voorbeeld II is onjuist.

Iemand die het niet eens is met de strafbeschikking van de Officier van Justitie heeft in het Nederlandse rechtssysteem een aantal mogelijkheden.

1p 5 Welke van de onderstaande mogelijkheden zijn juist?

- A** Laten voorkomen bij het gerechtshof; hoger beroep bij de Hoge Raad; in cassatie bij de Rechtbank.
- B** Laten voorkomen bij het gerechtshof; hoger beroep bij de Rechtbank; in cassatie bij de Hoge Raad.
- C** Laten voorkomen bij de Hoge Raad; hoger beroep bij de Rechtbank; in cassatie bij het gerechtshof.
- D** Laten voorkomen bij de Rechtbank; hoger beroep bij het gerechtshof; in cassatie bij de Hoge Raad.

De rechter kan in zijn vonnis de veroordeelde een straf opleggen, zoals een gevangenisstraf. Naast en in plaats van straffen, kan de rechter ook maatregelen opleggen.

- 1p 6 Welke van de volgende mogelijkheden is een maatregel?
- I Geldboete
 - II TBS (= terbeschikkingstelling)
 - III Verwijzing naar HALT
 - IV Onttrekking aan het verkeer
- A** De mogelijkheden I, II en IV zijn juist; de mogelijkheid III is onjuist.
B De mogelijkheden I en III zijn juist; de mogelijkheden II en IV zijn onjuist.
C De mogelijkheden II en IV zijn juist; de mogelijkheden I en III zijn onjuist.
D De mogelijkheden I, II en III zijn juist; de mogelijkheid IV is onjuist.

Cijfers van het CBS

Voor de vragen 7 en 8 heb je figuur 1 uit het bronnenboekje nodig.

- 1p 7 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- I Uit figuur 1 blijkt dat de aantallen opgelegde maatregelen en straffen voor alle categorieën zijn afgenomen.
 - II Uit figuur 1 blijkt dat het seponeringsbeleid van het Openbaar Ministerie is veranderd.
- A** Stelling I is juist; stelling II is onjuist.
B Stelling II is juist; stelling I is onjuist.
C Beide stellingen zijn juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.
- 1p 8 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist als je kijkt naar de gegevens van figuur 1?
- I Tussen 2005 en 2016 is het aantal ter kennis van de politie gekomen misdrijven en overtredingen afgenomen.
 - II Tussen 2005 en 2016 is het aantal ter kennis van de Officier van Justitie gekomen misdrijven en overtredingen afgenomen.
- A** Stelling I is juist; stelling II is onjuist.
B Stelling II is juist; stelling I is onjuist.
C Beide stellingen zijn juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.

Voor de vragen 9 en 10 heb je de figuren 2 en 3 uit het bronnenboekje nodig.

- 1p 9 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist als je kijkt naar de gegevens van de figuren 2 en 3?
- I Het percentage mannen dat tevreden is over hun contacten met de politie is in 2017 afgenomen ten opzichte van 2012.
 - II Het percentage vrouwen dat tevreden is over hun contacten met de politie is toegenomen.
- A Stelling I is juist; stelling II is onjuist.
 - B Stelling II is juist; stelling I is onjuist.
 - C Beide stellingen zijn juist.
 - D Beide stellingen zijn onjuist.

Bij de analyse van een maatschappelijk vraagstuk maken we gebruik van vier invalshoeken. In de bron met de figuren 2 en 3 is een maatschappelijk vraagstuk aan de orde, namelijk de tevredenheid van de bevolking over hun contacten met de politie.

- 1p 10 Bij welke benaderingswijzen passen de volgende twee vragen het beste?
- I Welke factoren bepalen de tevredenheid van burgers in hun contact met de politie?
 - II Waarom is de tevredenheid van burgers over hun contacten met de politie in de periode 2012 – 2017 toegenomen?
- A De sociaal-culturele en de vergelijkende invalshoek.
 - B De politiek-juridische en de sociaaleconomische invalshoek.
 - C De sociaaleconomische en de sociaal-culturele invalshoek.
 - D De sociaal-culturele en de politiek-juridische invalshoek.

Gratis anticonceptie

Bij deze opgaven hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over de dagvaarding die Bureau Clara Wichmann aan de Staat (der Nederlanden) heeft gestuurd, met daarin de eis dat anticonceptie weer gratis beschikbaar moet worden.

Gebruik de regels 1 t/m 23 van tekst 2. Er zijn verschillende rechtsgebieden te onderscheiden in Nederland.

- 1p 11 Onder welk rechtsgebied valt het geschil tussen het Bureau Clara Wichmann en de Nederlandse Staat?
- A Het staatsrecht, want het gaat om grondrechten uit het EVRM (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens).
 - B Het burgerlijk recht, want er is sprake van een dagvaarding en een gedaagde.
 - C Het privaatrecht, want het Bureau Clara Wichmann treedt op namens burgers.
 - D Het publiekrecht, want het gaat om het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen.

We onderscheiden klassieke en sociale grondrechten.

- 1p 12 Welke grondrechten herken je in de volgende artikelen?
- I “Niemand kan worden afgehouden van de rechter die de wet hem toekent” (Artikel 17 van de Grondwet)
 - II “De bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart zijn voorwerp van zorg der overheid” (Artikel 20 van de Grondwet)
- A** I is een politiek grondrecht en II is een klassiek grondrecht.
B I is een vrijheidsrecht en II is een sociaal grondrecht.
C I en II zijn beide sociale grondrechten.
D I is een klassiek grondrecht en II is een sociaal grondrecht.

Naast het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zijn ook vele verdragen van de Verenigde Naties van toepassing op de Nederlandse rechtsorde. Voorbeelden daarvan zijn het VN-Vrouwenverdrag en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

- 1p 13 Welke van deze verdragen heeft de meeste invloed op onze rechtsstaat?
- A** De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, want de naleving kan door de rechter worden afgedwongen en de naleving van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens niet.
 - B** Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, want hier kan een beroep op gedaan worden en dat geldt niet voor de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
 - C** Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, want daar staan de klassieke grondrechten in vermeld en in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens staan de sociale grondrechten vermeld.
 - D** De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, want de procedures vinden plaats bij het internationaal gerechtshof in Den Haag.

Gebruik de regels 68 t/m 73 van tekst 2.

Het systeemmodel voor de politieke besluitvorming maakt gebruik van verschillende fasen waarmee het proces van besluitvorming inzichtelijk kan worden gemaakt. In de Tweede Kamer kreeg een motie van het PvdA-Kamerlid Lilianne Ploumen geen meerderheid.

- 1p 14 Welke fase van het systeemmodel herken je in de afwijzing van de motie van dit lid van de Tweede Kamer?
- A** de invoer
 - B** de beleidsbepaling
 - C** de beleidsvoorbereiding
 - D** de uitvoer
 - E** de terugkoppeling

Het antwoord op de vraag hoe een maatschappelijk probleem kan worden opgelost is sterk afhankelijk van de omgevingsfactoren van het politieke systeem.

- 1p 15 Welke van de volgende verschijnselen is geen omgevingsfactor van het politieke systeemmodel?
- A De vergrijzing van de Nederlandse bevolking.
 - B Het uitbreken van een wereldwijde pandemie.
 - C Een dijkdoorbraak in de provincie Zeeland door gebrekkig onderhoud.
 - D Het Verenigd Koninkrijk besluit de Europese Unie te verlaten: Brexit.

Lilianne Ploumen is een volksvertegenwoordiger namens de PvdA.

- 1p 16 Tot welke politieke stroming behoort de PvdA?
- A het liberalisme
 - B de christendemocratie
 - C het populisme
 - D de sociaaldemocratie

Politiek achter analyse arbeidsmarkt

Bij deze opgaven hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Begin 2020 bracht de door de regering ingestelde commissie Regulering van Werk haar rapport uit over de arbeidsmarkt van de toekomst. De commissie stond onder leiding van Hans Borstlap, tot 2016 lid van de Raad van State.

De kop van tekst 3 luidt:

“Politiek achter analyse arbeidsmarkt, maar er klinkt ook kritiek”.

- 1p 17 Welk politiek orgaan is van toepassing in deze kop van tekst 3?
- A het overheidsbeleid
 - B de staatsinrichting
 - C de regering
 - D de Tweede Kamer
 - E de oppositiepartijen
 - F de coalitiepartijen

In de uitspraken van het Kamerlid Tielen herken je de ideologie van een politieke partij.

- 1p 18 Welke politieke partij past het beste bij de letter **X** in regel 9 van tekst 3?
- A VVD
 - B GroenLinks
 - C Partij voor de Dieren
 - D SP
 - E PVV

De Trias Politica beschrijft de machtsverdeling in een staat door drie verschillende soorten machten te onderscheiden: de wetgevende, de rechtsprekende en de uitvoerende macht.

- 1p **19** Hoeveel van deze drie verschillende machten zijn in tekst 3 te herkennen?
- A** 0
 - B** 1
 - C** 2
 - D** 3

Gebruik regel 1 t/m 8 van tekst 3.

De overheid kan veel verschillende overheidsmaatregelen nemen om de arbeidsmarkt te hervormen.

- 1p **20** Op welke zijde van de arbeidsmarkt hebben de voorstellen van de commissie Borstlap betrekking?
- A** De vraagzijde van de arbeidsmarkt.
 - B** De aanbodzijde van de arbeidsmarkt.
 - C** Zowel de vraagzijde als de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.
 - D** Niet op de vraagzijde en ook niet op de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

Er zijn verschillende modellen waarmee de verzorgingsstaat kan worden beschreven. Het advies van de commissie Borstlap sluit het beste aan bij één van deze modellen.

- 1p **21** Welk model sluit het beste aan bij het advies van de commissie Borstlap?
- A** het Angelsaksische model
 - B** het Mediterrane model
 - C** het Rijnlandse model
 - D** het Scandinavische model

Arbeidsmigranten

Bij deze opgaven hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Tijdens de COVID-19-pandemie, vormde de slechte woon- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten een extra risico voor hun gezondheid en welzijn. De FNV voerde actie en Kamerlid Smulders diende een motie in.

Er gelden sinds de Tweede Wereldoorlog verschillende verdragen en akkoorden die van toepassing zijn op de inwoners van Europa.

De meeste arbeidsmigranten in Nederland komen uit een van de andere Europese landen.

- 1p 22 Welk verdrag of akkoord heeft de arbeidsmigratie binnen de Europese Unie mogelijk gemaakt?
- A Het vluchtelingenverdrag van Geneve van 1951.
 - B Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens van 1957.
 - C Het Schengenakkoord van 1985.
 - D Het Verdrag van Maastricht van 1992.
 - E De Europese Grondwet van Lissabon van 2005.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft de Nederlandse verzorgingsstaat zich sterk ontwikkeld. Bij deze ontwikkeling hebben verschillende politieke actoren een belangrijke rol vervuld. Deze politieke actoren spelen ook in 2021 nog steeds een belangrijke rol.

- 1p 23 Welke van de volgende politieke actoren zijn in ieder geval in tekst 4 te herkennen?
- A vakbonden – werkgevers – Tweede Kamer – ambtenaren
 - B werkgevers – massamedia – regering – ambtenaren
 - C Tweede Kamer – ambtenaren – massamedia – werkgevers
 - D werkgevers – ambtenaren – vakbonden – massamedia

De uitvoering van de verzorgingsstaat is ingewikkeld en leidt tot verschillende problemen. In de regels 25 t/m 28 van tekst 4 komt één van deze problemen heel duidelijk naar voren.

- 1p 24 Welk probleem bij de uitvoering van de verzorgingsstaat valt in deze regels van tekst 4 te herkennen?
- A Het oneigenlijke gebruik door de uitkeringsgerechtigden.
 - B De passiviteit en afhankelijkheid van de burgers.
 - C De betaalbaarheid van de sociale wetten.
 - D De bureaucratie bij de overheid.

Gebruik de regels 59 t/m 77 van tekst 4.

Het toezicht op de woon- en werkomstandigheden van migranten moet beter, vindt Paul Smeulders. Hij diende een motie in over deze woon- en werkomstandigheden, die door de Tweede Kamer is aangenomen.

- 1p **25** Een motie indienen in de Tweede Kamer betreft:
- A** de controlerende taak van een Tweede Kamerlid, omdat de regering hiermee opgeroepen wordt om het beleid aan te passen.
 - B** de controlerende taak van een Tweede Kamerlid, omdat de regering hiermee gedwongen wordt om het beleid aan te passen.
 - C** de wetgevende taak van een Tweede Kamerlid, omdat de regering hierdoor met nieuwe wetgeving moet komen.
 - D** de wetgevende taak van een Tweede Kamerlid, omdat de regering hierdoor een wet moet voorleggen aan de Eerste Kamer.

Gebruik de regels 59 t/m 77 van tekst 4.

- 1p **26** De inhoud van de motie van Paul Smeulders past goed bij de politieke uitgangspunten van GroenLinks, want:
- A** GroenLinks vindt dat de overheid een beperkte rol moet spelen bij de inzet van de arbeidsinspectie.
 - B** GroenLinks streeft naar sociale gelijkheid en wil door middel van voorzieningen de kansen voor de zwakkeren vergroten.
 - C** GroenLinks is tevreden over de rol die het maatschappelijke middenveld op sociaaleconomisch gebied speelt. Vandaar het beroep op de samenwerking tussen werkgevers en werknemers.
 - D** GroenLinks wil meer marktwerking op sociaaleconomisch gebied en streeft naar minder vaste arbeidscontracten.

Onderzoek naar de sociale gevolgen van COVID-19

Voor de vragen 27 t/m 30 heb je figuur 4 uit het bronnenboekje nodig.

Inleiding

Dit rapport is een verslag van het onderzoek dat in 2020 in Rotterdam gedaan is naar de sociale gevolgen van COVID-19 (Corona) op de bevolking.

Figuur 4 toont welke categorieën zzp'ers en flexwerkers vooral reeds inkomen hebben moeten inleveren als gevolg van de COVID-19-crisis.

- 1p 27 Welke categorieën zzp'ers en flexwerkers hebben al inkomen moeten inleveren?
- A** Hoogopgeleide zzp'ers en flexwerkers, 50-plussers, middeninkomens en mensen met een koopwoning.
 - B** Laagopgeleide zzp'ers en flexwerkers, 34-plussers, middeninkomens en mensen met een koopwoning.
 - C** Laagopgeleide zzp'ers en flexwerkers, 50-plussers, middeninkomens en mensen met een koopwoning.
 - D** Laagopgeleide zzp'ers en flexwerkers, 50-plussers, middeninkomens en mensen met een sociale huurwoning.

Feitelijk inkomensverlies en de angst daarvoor lopen niet parallel. Veel zzp'ers en flexwerkers hebben zorg over groot inkomensverlies, blijkt uit figuur 4.

- 1p 28 Bij welke categorie is deze zorg over groot inkomensverlies het grootst?
- A** Bij personen in de leeftijdsklasse van 50+, personen met een slechte gezondheid, mensen met een huurwoning en vooral bij zzp'ers en flexwerkers die zeggen moeilijk of niet rond te kunnen komen.
 - B** Bij personen in de leeftijdsklasse van 35 tot 49 jaar, personen met een slechte gezondheid, mensen met een koopwoning en vooral bij zzp'ers en flexwerkers die zeggen moeilijk of niet rond te kunnen komen.
 - C** Bij personen in de leeftijdsklasse van 35 tot 49 jaar, personen met een redelijke gezondheid, mensen met een huurwoning en vooral bij zzp'ers en flexwerkers die zeggen moeilijk of niet rond te kunnen komen.
 - D** Bij personen in de leeftijdsklasse van 35 tot 49 jaar, personen met een slechte gezondheid, mensen met een huurwoning en vooral bij zzp'ers en flexwerkers die zeggen moeilijk of niet rond te kunnen komen.

Een conclusie van de onderzoekers was dat over het algemeen veel Rotterdammers door de gevolgen van het virus worden geraakt, maar dat de nadelige gevolgen daarvan niet gelijk zijn verdeeld.

Zoals zo vaak lopen de meest kwetsbare burgers in de stad het grootste risico negatieve gevolgen te ondervinden van het virus en de van overheidswege opgelegde beperkende maatregelen. Tegelijkertijd kunnen we vaststellen dat de sociaaleconomische impact van deze crisis breder is.

1p **29** Welke van de onderstaande stellingen over figuur 4 is juist?

I Ook de middencategorie, die mogelijk de afgelopen jaren geprofiteerd heeft van de economische voorspoed, voelen zich aangetast in hun bestaanszekerheid.

II Ook de hogere inkomenscategorie, die de afgelopen jaren geprofiteerd heeft van de economische voorspoed, zijn aangetast in hun bestaanszekerheid.

A Stelling I is juist; stelling II is onjuist.

B Stelling II is juist; stelling I is onjuist.

C Beide stellingen zijn juist.

D Beide stellingen zijn onjuist.

Het aantal bijstandsaanvragen is door de coronacrisis verdubbeld. De grootste stijging is te zien bij een categorie die eerder nauwelijks in beeld kwam: jongeren die door flexcontracten geen beroep kunnen doen op een werkloosheidsuitkering.

1p **30** Voor welke uitkering komt deze categorie jongeren wel in aanmerking?

A AWBZ

B WAO

C WWB

D NWW